

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref
25/2567-

Dato
20. august 2025

Avgjørelse av klager på vedtak om kvoter for lisensfelling av brunbjørn 2025/2026

Klima- og miljødepartementet viser til klager på vedtak fattet av rovviltnemndene i region 3 (Oppland), 5 (Hedmark), 7 (Nordland) og 8 (Troms og Finnmark) om kvoter for lisensfelling av brunbjørn i 2025.

Klima- og miljødepartementet opprettholder rovviltnemndene i region 3 og 5 sine vedtak om kvoter på henholdsvis 4 og 6 dyr for lisensfelling av brunbjørn i perioden 21. august-15. oktober 2025. Bjørnebiner med unge(-r) samt hennes unge(-r) er unntatt fra kvotene, slik nemndene selv har vedtatt.

I avgjørelsen har departementet lagt vekt på historikk og potensial for skade fra bjørn i region 3, 5, 7 og 8. Det foreligger et potensial for skader på beitedyr som oppfyller vilkåret i naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav b, og det er ikke andre tilfredsstillende løsninger enn uttak gjennom lisensfelling. Vi finner samtidig at de vedtatte kvotene ikke truer bestandens overlevelse.

I region 7 er det regionale bestandsmålet for bjørn 1 årlig yngling av bjørn, noe man ikke oppnår med null beregnede kull per 2024. I region 8 er det et mål om 6 årlige kull av bjørn. I 2024 var antall beregnede kull 3,3. Departementets vurdering er at den bjørnebestanden som de senere årene er registrert i region 7 og 8, ikke tilsier at det bør åpnes for lisensfelling av bjørn i regionen i 2025.

Departementet omgjør, i tråd med Miljødirektoratets tilråding, rovviltnemndenes vedtak om kvote for lisensfelling av brunbjørn for region 7 og 8 slik at det ikke åpnes for lisensfelling i perioden 2025/2026.

Klagene for region 3 og 5 er ikke tatt til følge. For region 7 og 8 er klagene tatt til følge.

Saksgang

Region 3

Rovviltnemnda vedtok 14. mai 2025 en kvote for lisensfelling av 4 brunbjørner for perioden 21. august-15. oktober 2026, eller til kvoten er fylt dersom det skjer før perioden er slutt. Lisensfellingene omfatter hele regionen. Vedtaket ble påklaget av NOAH – for dyrs rettigheter (NOAH) 4. juni 2025 og Aktivt rovdryvern (ARV) 20. mai 2025. Rovviltnemnda behandlet klagene 17. juni 2025, og opprettholdt sitt vedtak. Saken ble oversendt til Klima- og miljødepartementet for endelig avgjørelse samme dag.

Region 5

Rovviltnemnda vedtok 13. mai 2025 en kvote for lisensfelling av 6 brunbjørner for perioden 21. august-15. oktober 2026, eller til kvoten er fylt dersom det skjer før perioden er slutt. Lisensfellingene omfatter beiteprioritert område (grønn sone) i regionen. Vedtaket ble påklaget av NOAH 3. juni 2025, ARV 20. mai 2025, Foreningen våre rovdryr (FVR) 26. mai 2025 og Elgregion Trysil Øst 5. juni 2025. Rovviltnemnda behandlet klagene 16. juni 2025 og opprettholdt sitt vedtak. Klagene ble oversendt Klima- og miljødepartementet for endelig avgjørelse 17. juni 2025.

Region 7

Rovviltnemnda vedtok 6. mai 2025 en kvote for lisensfelling av 1 brunbjørn for perioden 21. august-15. oktober 2026. Vedtaket ble påklaget av NOAH 27. mai 2025, ARV 8. mai 2025 og FVR 20. mai 2025. Rovviltnemnda gjorde en forberedende klagebehandling per e-post den 2.-4. juni og opprettholdt sitt vedtak. Saken ble oversendt Klima og miljødepartementet for endelig avgjørelse 5. juni 2025.

Region 8

Rovviltnemnda vedtok 6. mai 2025 en kvote for lisensfelling av 4 brunbjørner i beiteprioriterte områder i Finnmark, hvorav inntil 2 binner for perioden 21. august-15. oktober 2026. Vedtaket ble påklaget av NOAH 28. mai 2025. Rovviltnemnda behandlet klagen 26. juni 2025, og opprettholdt sitt vedtak. Saken ble oversendt Klima- og miljødepartementet for endelig avgjørelse 1. juli 2025.

Faglig tilråding

Miljødirektoratet gav sin faglige tilråding for lisensfelling av bjørn i hele landet 29. juli 2025.

Klagernes anførsler

I oversendelsen av saken har rovviltnemndene trukket fram følgende hovedpunkter fra klagene:

Region 3

«NOAH:

- NOAH mener at rovviltnemnda i dette tilfellet ikke har sikret at fellingene ikke medfører fare for langsiktig overlevelse og levedyktighet av bjørnebestanden i Norge.
- NOAH mener at vedtaket unnlater å gjennomføre en konkret vurdering av skaderisikoen og å vise – utover generelle uttalelser – hva som er omfanget, alvorlighetsgraden eller sannsynligheten for den eventuelle skaden. Dette betyr at et av hovedvilkårene for å tillate felling ikke er vist å være oppfylt, jf. nml. § 18 første ledd bokstav b, og Bernkonvensjonens artikkel 9 første ledd bokstav b. I tillegg har de nevnte manglene virket bestemmende på vedtakets innhold som utgjør vedtaket ugyldig, jf. forvaltningslovens § 41.
- NOAH mener at rovviltnemnda har ikke gitt noen objektiv eller verifiserbar begrunnelse for hvorfor felling er den eneste tilfredsstillende løsningen i saken. NOAH mener at det finnes andre tilfredsstillende løsninger som ikke har blitt vurdert i denne saken. Derfor kan NOAH ikke se at et av hovedvilkårene for felling er oppfylt, jf. nml. § 18 andre ledd og Bernkonvensjonens artikkel 9.

ARV:

- Aktivt Rovdyrvern (ARV) klager på Rovviltnemnda i region 3 sitt vedtak om lisensfelling av fire brunbjørner i 2025, og mener dette truer en allerede sårbar bestand. De peker på at brunbjørn er sterkt truet i Norge, at bestanden ligger under bestandsmålet, og at lisensjakt ikke er et egnet virkemiddel i en slik situasjon. ARV mener at andre, ikke-dødelige tiltak må vurderes, og at bjørnen bør totalfredes inntil målene er nådd. De bestrider også nemndas vedtakskompetanse og etterlyser et bestandsmål for region 3»

Departementet viser ellers til klagen i sin helhet.

Region 5

«Aktivt rovdryvern:

- ARV påpeker at bestanden ligger under bestandsmålet nasjonalt.
- ARV mener jakttrykket er den største trusselen mot bestanden, og at stor avskyting har resultert i infantilisering av bjørningene.
- ARV mener bjørn bør reelt totalfredes inntil bestandsmålet er nådd.
- ARV bestrider at rovviltnemnda har vedtakskompetanse.
- Bestanden må ses under ett, helhetlig.
- ARV mener vedtaket er i strid med Naturmangfoldloven og Bernkonvensjonen
- ARV begjærer vedtaket forkastet.

Foreningen våre rovdryr:

- FVR mener tallene som presenteres for 2024 er estimer med statistisk usikkerhet.
- FVR mener det er stor usikkerhet om binnene som er registrert på norsk side av grensen har mesteparten av sitt leveområde i Sverige.
- FVR mener mangelen på transparens i kunnskapsgrunnlaget gjør det umulig å etterprøve om vilkårene for uttak faktisk er oppfylt.

- FVR mener det er mangel vurdering av samlet belastning på bestanden.
- FVR mener vedtaket er brudd på føre-var-prinsippet.
- FVR mener å vedta økt kvote uten dokumenterte nye forhold er i strid med krav til forsvarlig skjønnsutøvelse.
- FVR ber om at vedtaket omgjøres, og at kvoten fjernes så lenge det nasjonale bestandsmålet på brunbjørn ikke er oppnådd.

NOAH:

- NOAH uttrykker stor bekymring til at det tillates lisensfelling av bjørn som er kategorisert som sterkt truet på norsk rødliste.
- NOAH påpeker at det nasjonale bestandsmålet ikke er nådd.
- NOAH understreker at oppfatningen om at det er effektivt å skyte rovdyr for å unngå tap av beitedyr er feil. De mener at ved å skyte enkeltdyr gjør man ikke områdene mindre attraktive for nye dyr, og det vil alltid vandre nye rovdyr tilbake i områdene så lenge det finnes bjørn i Norge og Sverige.
- NOAH påpeker hvilken naturlig del rovdirene er en del av økosystemet.
- NOAH mener vilkåret om bestandens overlevelse ikke er oppfylt.
- NOAH mener at rovviltnemnda ikke har tatt tilstrekkelige tiltak for å sikre at lisensfelling ikke medfører fare for langsiktig overlevelse og levedyktighet av bjørnebestanden i Norge. Rovviltnemnda gir verken kunnskapsgrunnlaget eller forklaringer for konklusjonene sine om bestandens evne til overlevelse på kort eller lang sikt.
- NOAH mener vilkår om skade ikke er oppfylt.
- NOAH mener hovedvilkårene for å tillate felling ikke er vist å være oppfylt, jf. nml. § 18 første ledd bokstav b, og Bernkonvensjonens artikkel 9 første ledd bokstav b. I tillegg har de nevnte manglene virket bestemmende på vedtakets innhold som utgjør vedtaket ugyldig, jf. forvaltningslovens § 41.
- NOAH mener vilkåret om andre tilfredsstillende løsninger ikke er oppfylt.
- Rovviltnemnda har ikke gitt noen objektiv eller verifiserbar begrunnelse for hvorfor felling er den eneste tilfredsstillende løsningen i saken. NOAH mener at det finnes andre tilfredsstillende løsninger som ikke har blitt vurdert i denne saken. Derfor kan NOAH ikke se at et av hovedvilkårene for felling er oppfylt, jf. nml. § 18 andre ledd og Bernkonvensjonens artikkel 9.
- NOAH ber om at klagen tas til følge og at det ikke tillates lisensfelling av seks sterkt truet bjørn i region 5 i 2025.

Elgregion Trysil øst:

- Elgregionen Trysil øst påpeker at bestandsmålet i region 5 har vært nådd siden 2017, og at bestanden må ses på i sammenheng med bestanden i Sverige hvor det er åpent for lisensfelling langs hele grensen til gamle Hedmark.
- Øst for Trysilelva, hvor det er levert flest DNA prøver fra bjørn, har en markant nedgang i elgbestanden hvor enkelte viltstellområder opplever en halvering av kvoter på tre år.
- Jegere i elgregion Trysil øst har de to siste årene hatt stort fokus på å samle inn DNA prøver, men føler seg ført bak lyset da dette ikke får noen virkninger for lisensfelling av bjørn i disse områdene.
- Elgregion Trysil øst hadde i 2023 og 2024 Rovdata og NINA, samt representanter fra SNO på to fagdager om bjørn og bjørnpredasjon. De mener at bestandsutviklingen er økende og i startfasen for videre økning.

- *Elgregionen Trysil øst påpeker at predasjon på elg av bjørn foregår i kalvingsperioden og fram til midten av juli, og at det primært er kalvene som er utsatt for predasjon. Antall observasjoner av elg er dalende, og i perioden 2019-2024 er antall elg observert falt med 26,5 %.*
- *Elgregionen Trysil øst mener også at bjørnen er påtrengende, og ikke vil la seg skremme.*
- *På bakgrunn av antall observasjoner av bjørn. DNA- innsamling og elgbestanden ber Elgregionen Trysil øst om at rovviltnemnda i region 5 åpner for lisensfelling av bjørn også innenfor forvaltningsområdet for bjørn.»*

Departementet viser ellers til klagene i sin helhet.

Region 7

Aktivt rovdryvern:

«Vi viser til klagen i sin helhet, og trekker fram følgende hovedpunkter:

- *ARV legger til grunn at vedtaket er gjeldende for tidsrommet for lisensjakt på bjørn, altså 21.08. – 15.10.2025, selv om dette ikke fremgår av vedtaket.*
- *ARV påpeker at man i region 7 ligger under bestandsmålet for bjørn, og mener at rovviltnemnda ikke kan påberope behov for bestandsregulering all den tid det dreier seg om tilstedeværelse av kanskje en bjørn i gjeldende kommuner og regionen ligger under bestandsmålet.*
- *Bjørnebestanden i Norge er under hardt press og bjørn har status som sterkt truet på Artsdatabankens rødliste.*
- *Rovviltnemnda har som mandat å forvalte en todelt målsetting, og ARV mener at de her kun ser en ivaretagelse av beitedyreernes interesser og ikke en ivaretagelse og styrking av fredet, sterkt truet bjørn.*
- *ARV viser til at bjørnebestanden også nasjonalt ligger under bestandsmålet, og at dette skyldes jakt og skadefellinger. Videre viser de til at det drives hard beskatning av bjørn i Sverige og at dette også rammer den norske bjørnebestanden.*
- *ARV viser til at DNA-prøvene fra vår 2025 ikke er analysert enda, og at man dermed ikke vet om det dreier seg om en hannbjørn. Videre skriver ARV at det ikke er formulert inn reservasjoner mot jakt på binne eller binne med unger, i vedtaket.*
- *Avslutningsvis skriver ARV at dersom rovviltnemnda vurderer at det er nødvendig med tiltak knyttet til akutt, pågående og betydelig skadesituasjon, er det naturlig å fastsette en skadefellingskvote på en bjørn.*
- *ARV mener vedtaket må forkastes.»*

Foreningen Våre Rovdyr:

«Vi viser til klagen i sin helhet, og trekker fram følgende hovedpunkter:

- *FVR mener vedtaket om lisensfelling av bjørn i region 7 bryter med naturmangfoldloven § 5 om beskyttelse av arter og deres genetiske mangfold.*
- *FVR mener at rovviltnemnda i region 7 har ikke en forvaltning av bjørn som er i tråd med regelverket.*

- *Bestanden av brunbjørn ligger i dag under det fastsatte bestandsmålet for region 7, og forvaltningen må derfor legge til rette for en bestandsøkning.»*

NOAH – for dyrs rettigheter:

«Vi viser til klagen i sin helhet, og trekker fram følgende hovedpunkter:

- *NOAH mener vedtaket bryter med gjeldende regelverk, tidligere praksis og den faglige vurderingen fra sekretariatet.*
- *NOAH mener at rovviltnemnda i dette tilfellet ikke har sikret at fellingingen ikke medfører fare for langsiktig overlevelse og levedyktighet av bjørnebestanden i Norge.*
- *NOAH mener vedtaket unnlater å gjennomføre en konkret vurdering av skaderisikoen og å vise – utover generelle uttalelser – hva som er omfanget, alvorlighetsgraden eller sannsynligheten for den eventuelle fremtidige skaden. NOAH mener derfor at et av hovedvilkårene for å tillate felling ikke er vist å være oppfylt, jf. nml. § 18 første ledd bokstav b, og Bernkonvensjonens artikkel 9 første ledd bokstav b. I tillegg har de nevnte manglene virket bestemmende på vedtakets innhold som utgjør vedtaket ugyldig, jf. forvaltningslovens § 41.*
- *NOAH peker på at rovviltnemnda har ikke gitt noen objektiv eller verifiserbar begrunnelse for hvorfor felling er den eneste tilfredsstillende løsningen i saken, og mener at det finnes andre tilfredsstillende løsninger som ikke har blitt vurdert i denne saken. NOAH mener dermed at vedtaket bryter med naturmangfoldloven § 18 og Bernkonvensjonen artikkel 9.*
- *NOAH konkluderer med at vedtaket utgjør uforsvarlig forvaltning av bjørn, og strider med nasjonal og internasjonal lov – §§ 5, 8, 9 og 18 andre ledd i nml., Grunnlovens § 112 og artikkel 2 og 9 i Bernkonvensjonen. NOAH ber om at klagen tas til følge og at det ikke åpnes for lisensfelling av bjørn i region 7 i 2025.»*

Departementet viser ellers til klagene i sin helhet.

Region 8

NOAH – for dyrs rettigheter:

«1, Lisensfelling vil true bestandens overlevelse

2, Vilkåret om skade ikke er oppfylt jf. naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav b, og Bernkonvensjonens artikkel 9 første ledd bokstav b. Vedtaket er ugyldig jf. forvaltningsloven § 41.

3, Det finnes andre tilfredsstillende løsninger enn felling, som ikke har blitt vurdert i denne saken.

NOAH konkluderer med at vedtaket utgjør uforsvarlig forvaltning av bjørn, og strider med nasjonal og internasjonal lov – §§ 5, 8, 9 og 18 andre ledd i naturmangfoldloven, Grunnlovens § 112 og artikkel 2 og 9 i Bernkonvensjonen. NOAH ber om at klagen tas til følge og at det ikke åpnes for lisensfelling.

Dersom det likevel gis tillatelse til lisensfelling, bes det om at det ikke tillates å skyte binner i regionen.»

Departementet viser ellers til klagen i sin helhet.

Rovviltnemndenes vurdering

Region 3

Rovviltnemndas vedtak av 14. mai 2025 er tilgjengelig på Miljødirektoratets sider:

[Vedtak om kvote og område for lisensfelling av brunbjørn i region 3/Oppland i 2025 \(miljovedtak.no\)](https://miljovedtak.no)

Ved behandling av klagen har rovviltnemnda konkludert med følgende:

«Rovviltnemnda i region 3 har vurdert vedtak 7/25 datert 14.05.2025 på nytt, men finner ikke grunnlag for å endre på vedtaket og sender saken til Klima- og miljødepartementet for klagebehandling.»

Departementet viser også til nemndas øvrige vurderinger, jf. sekretariatets innstilling, i oversendelsen av saken i brev av 17. juni 2025. Klagerne har mottatt kopi av nemndas brev.

Region 5

Rovviltnemndas vedtak av 13. mai 2025 er tilgjengelig på Miljøvedtaksregisterets sider:

[Vedtak om kvote og område for lisensfelling av brunbjørn i region 5 Hedmark i 2025 \(miljovedtak.no\)](https://miljovedtak.no)

Ved behandling av klagen har rovviltnemnda konkludert med følgende:

«Rovviltnemnda i region 5/Hedmark har vurdert vedtak 7/25 datert 13.05.2025 på nytt, men finner ikke grunnlag for å endre på vedtaket og sender saken til Klima- og miljødepartementet for klagebehandling.»

Departementet viser også til nemndas øvrige vurderinger, jf. sekretariatets innstilling, i oversendelsen av saken i brev av 17. juni 2024. Klagerne har mottatt kopi av nemndas brev.

Region 7

Rovviltnemndas vedtak av 6. mai 2025 er tilgjengelig på Miljøvedtaksregisterets sider:

[Vedtak om kvote for lisensfelling av bjørn i region 7 - Nordland \(miljovedtak.no\)](https://miljovedtak.no)

Ved behandling av klagen har rovviltnemnda konkludert med følgende:

«Rovviltnemnda i region 7 – Nordland opprettholder sitt vedtak i sak 24/2025 av 6.mai 2025. Klagene fra Aktivt rovdryvern, Foreningen Våre Rovdyr og NOAH – for dyrs rettigheter oversendes derfor til Klima – og miljødepartementet for endelig avgjørelse, jf. forvaltningsloven § 33»

Departementet viser også til nemndas øvrige vurderinger, jf. sekretariatets innstilling, i oversendelsen av saken i brev av 5. juni 2024. Klagerne har mottatt kopi av nemndas brev.

Region 8

Rovviltnemndas vedtak av 7. mai 2025 er tilgjengelig på Miljøvedtaksregisterets sider: [Kvote for lisensfelling av bjørn 21.8.2025–15.10.2025 \(miljovedtak.no\)](https://miljovedtak.no)

Ved behandling av klagen har rovviltnemnda konkludert med følgende:

«Rovviltnemnda mener naturmangfoldloven og rovviltforskriften følger opp og ivaretar nasjonal og internasjonal lovgivning samt forpliktelser som Norge har innenfor det todelte målet om både beitedyr og rovvilt. Det rettslige grunnlaget for avgjørelsen er naturmangfoldloven § 18 bokstav b og rovviltforskriften §§ 3, 4, 7, og 10. Kvoten for lisensfelling av bjørn truer ikke bestandens overlevelse og formålet kan ikke nåes på annen tilfredsstillende måte. Rovviltnemnda kan ikke se at klagen tilfører saken nye opplysninger som gir grunnlag for å endre vedtaket. Rovviltnemnda opprettholder sitt vedtak. Saken oversendes Klima- og miljødepartementet for endelig avgjørelse.»

Departementet viser også til nemndas øvrige vurderinger i oversendelsen av saken i brev av 1. juni 2025. Klagerne har mottatt kopi av nemndas brev.

Miljødirektoratets faglige tilrådning

Miljødirektoratet har redegjort for bestandssituasjonen og bestandsutviklingen for brunbjørn i Skandinavia, nasjonalt og for de ulike forvaltningsregionene. Blant annet viser gjennomgangen at det på nasjonalt nivå ble påvist 191 ulike bjørner i 2024, hvorav 85 hunnbjørner og 106 hannbjørner. Dette var en økning på 13 individer sammenlignet med året før. Utviklingen i antall påviste individer i de ulike rovviltregionene viser den samme hovedtendensen som man har sett de senere årene, med en økning i region 5 (Hedmark) og region 8 (Troms og Finnmark) og reduksjon i region 6 (Trøndelag og Møre og Romsdal) og region 7 (Nordland).

Den nasjonale bestanden er under det fastsatte bestandsmålet. Antall estimerte ungekull har hatt en jevn og langsom økning, fra 5,7 i 2009 til 11,4 i 2024. Bestandsmålet regionalt er nådd i region 5, mens det ikke er nådd i region 6, region 7 og region 8. Bestandssituasjonen for brunbjørn i Norge er sterkt påvirket av bestandssituasjonen på svensk side, og bestandsnedgangen i Sverige som følge av stort uttak de siste årene vil kunne få stor betydning for tiden det tar før man oppnår det vedtatte bestandsmålet i Norge.

I jaktåret 2024/25 ble det felt 12 bjørner i Norge, 2 ved lisensfelling og 10 ved skadefelling. Tre av disse var hunndyr. To bjørnunger ble funnet døde i Trysil kommune, med dødsårsak drept av annet dyr. Totalt er det 14 bjørner som har kjent avgang i jaktåret 2024/2025. Per 28. juli 2025 er kjent avgang i jaktåret 2025/2026 16 bjørner hvorav 11 hanner og 5 hunndyr. 15 dyr er skutt under skadefelling.

Miljødirektoratet vurderer at den totale kvoten for lisensfelling av brunbjørn vedtatt av de regionale rovviltnemndene for sesongen 2025, ikke vil true bestandens overlevelse.

På generelt grunnlag anser Miljødirektoratet regulering av bestanden med bruk av lisensfelling som mindre aktuelt i regioner som er under de regionale bestandsmålene, enn for de regionene som er over det regionale målet eller som ikke har regionale mål. I de regionene der bestanden er under det regionale bestandsmålet (region 6, 7 og 8) er fortsatt vekst mot målet ønskelig, og da er uttak av skadegjørende individer igjennom skadefelling mer treffende for å redusere skadepotensial enn uttak av noen tilfeldige bjørner igjennom lisensfelling.

Miljødirektoratet vurderer at kvotene for region 3 og 5 ikke vil være til hinder for å kunne nå de regionale bestandsmålene for de to regionene neste år. For region 5 vil bruk av lisensfelling for å redusere bestanden og/eller for å regulere bestandens utbredelse være hensiktsmessig, gitt at bestanden her er over det regionale bestandsmålet. Region 3 har ikke bestandsmål for bjørn, og lisensfelling kan være hensiktsmessig for å begrense skade og innvandring fra region 5.

Med bakgrunn i brunbjørnens bestandsstatus og den begrensede utviklingen i brunbjørnbestanden de siste årene samt kjent avgang av brunbjørn, er det etter Miljødirektoratets vurdering ikke grunnlag for lisensfelling av bjørn særlig i region 7, men også i region 8 sesongen 2025.

For region 8 ble det vedtatt en lisensfellingskvote for 4 bjørner, hvorav inntil 2 binner. Da Miljødirektoratet gav sin faglige tilrådning (29. juli 2025) var gjenværende kvote for lisensfelling i region 8 på 2 bjørner, hvorav maks 1 hunndyr. Med bakgrunn i brunbjørnens bestandsstatus og den begrensede utviklingen i brunbjørnbestanden de siste årene samt kjent avgang av brunbjørn, er det etter direktoratets vurdering ikke grunnlag for lisensfelling av bjørn i region 8. Direktoratet mener at eventuelle uttak av bjørn i region 8 i størst grad bør gjøres ved skadefelling, noe som gir større mulighet for å få tatt ut individer med størst skadepotensial. Direktoratet anbefaler at det ikke åpnes for lisensfelling av bjørn i Troms og Finnmark sesongen 2025.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark har 18. juli 2025, henvendt seg til Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet. De har bedt om at det i klageavgjørelsen klargjøres om begrensingen i lisensfellingskvoten som gjelder for antall binner, er gjeldende for alle hunndyr uansett alder, eller om den kun er gjeldende for voksne/reproduktive binner. Direktoratet anbefaler at Klima- og miljødepartementet legger til grunn den definisjonen av

binne som står i Store norske leksikon, som er at binne er synonymt med hunnbjørn, og følgelig at den unge ikke reproduktive binna, som er skutt under skadefelling i Finnmark belastes kvoten for binner i lisenskvoten for region 8.

Departementet viser ellers til Miljødirektoratets faglige tilrådning i sin helhet.

Klima og miljødepartementets vurdering

Rettslige utgangspunkter

Saken er behandlet etter naturmangfoldloven (nml.) § 18 og rovviltforskriften §§ 3, 4, 7 og 10. Videre har departementet, i henhold til nml. § 7, lagt prinsippene i nml. §§ 8 til 10 og 12 til grunn som retningslinjer. Det samme gjelder nml. § 14 om andre viktige samfunnsinteresser. Prinsippet i nml. § 11 om at tiltakshaver bærer kostnadene ved miljøforringelse, anses ikke relevant i denne saken. Også forvaltningsmålet for arter i nml. § 5 er trukket inn skjønnsvurderingen.

På rovviltfeltet må forvaltningsmålet etter nml. § 5 sees i sammenheng med de vedtatte bestandsmålene som Stortinget har fastsatt for de fire store rovdyrartene, og skal forstås slik at det ikke er til hinder for en geografisk differensiert rovviltforvaltning, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 376. Nml. § 5 og prinsippet om en geografisk differensiert rovviltforvaltning er konkretisert i rovviltforskriften §§ 3 og 4 og de regionale forvaltningsplanene for rovvilt. De nasjonale bestandsmålene er fordelt på de åtte forvaltningsregionene for rovvilt, jf. rovviltforskriften § 4, som følger:

- Region 1: Ikke mål om yngling av brunbjørn
- Region 2: Ikke mål om yngling av brunbjørn
- Region 3: Ikke mål om yngling av brunbjørn
- Region 4: Ikke mål om yngling av brunbjørn
- Region 5: Tre årlige ynglinger av brunbjørn
- Region 6: Tre årlige ynglinger av brunbjørn
- Region 7: En årlig yngling av brunbjørn
- Region 8: Seks årlige ynglinger av bjørn.

Avgjørelsen bygger på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon og effekten av påvirkninger. Departementet har også lagt vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder samisk bruk. Departementet anser at kunnskapsgrunnlaget oppfyller kravene i nml. § 8. Departementet vurderer at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger avgjørelsen kan ha for naturmiljøet. Føre-var-prinsippet i nml. § 9 får derfor mindre betydning.

Etter nml. § 10 skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut fra den samlede belastningen som økosystemet er eller vil bli utsatt for. Sett i sammenheng med føre-var-prinsippet i § 9, innebærer prinsippet om samlet belastning også at en beslutning skal vurderes i lys av muligheten for flere påvirkninger på samme art senere, eller for andre fremtidige påvirkninger

som sammen med denne påvirkningen kan gi en uønsket virkning på naturmangfoldet, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 382.

Når det gjelder effekten av påvirkninger, jf. nml. § 10, foreligger det årlige rapporter om bestandsstatus og annen vitenskapelig kunnskap som gir betydelig kunnskap om den samlede belastningen rovdyrartene utsettes for. For brunbjørn er det kjent at infanticid kan forekomme. I tillegg er det kjent at det forekommer enkelte tilfeller av ulovlig jakt. Avgangen av bjørn skjer likevel i hovedsak gjennom lisensfelling og skadefelling, og miljøforvaltningen har derfor god oversikt over de negative påvirkningsfaktorene på bjørnebestanden. At bestanden registreres årlig på individnivå ved bruk av DNA-analyser gir også god oversikt over endringer mellom år.

Departementet skal ta stilling til om det skal gis lisensfellingkvoter for bjørn som vedtatt av rovviltmyndene, for å begrense veksten og/eller utbredelsen av bjørnebestanden, jf. rovviltforskriften § 10. Lisensfelling kan tillates for å avverge skade på blant annet husdyr eller tamrein eller for å ivareta offentlige interesser av vesentlig betydning, jf. rovviltforskriften § 2 bokstav g og nml. § 18 første ledd bokstav b og c. Nml. § 18 andre ledd stiller som vilkår at vedtak bare kan treffes hvis uttaket ikke truer bestandens overlevelse og formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte.

Vilkåret om å avverge skade

Etter nml. § 18 første ledd bokstav b kan uttak av bjørn tillates for å «avverge skade» på blant annet husdyr og tamrein. Nml. § 18 er utformet med sikte på å gjennomføre Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 1, jf. lovens forarbeider (Ot.prp. nr. 52 (2008-2009)). I begrepet «avverge» ligger at fellingen kan skje som et forebyggende tiltak, jf. HR-2021-662-A. I lys av Bernkonvensjonen må det stilles visse minstekrav til skadenes alvorlighet og omfang, jf. HR-2021-662-A, som gjaldt tre vedtak fra Klima- og miljødepartementet om lisensfelling av ulv.

Skadehistorikken viser at det skjer årlige tap av sau og lam til bjørn. I 2024 ble det erstattet 887 sau og lam som tapt til bjørn. Til sammenligning ble det i 2013 erstattet 4090 sau og lam som tatt av bjørn, noe som viser at skadene forårsaket av bjørn har gått vesentlig ned de seinere år. De siste erstatningsoppgjørene viser at det i 2024 ble dokumentert 38 skader av bjørn på sau, og erstattet 162 sau/lam som tapt til bjørn i region 3. I region 5 ble det i 2024 dokumentert 31 skader av bjørn på sau og erstattet 285 sauer som tapt til bjørn. I region 7 ble det i 2024 dokumentert 29 skader av bjørn på sau og erstattet 181 sau/lam som tapt til bjørn. I region 8 ble det i 2024 erstattet 20 sau/lam som tapt til bjørn. Hittil i inneværende år (per. 5. august 2025) er det påvist 1 bjørneskade på sau i region 3, 48 bjørneskader på sau i region 5, 6 bjørneskader på sau i region 7 og 18 bjørneskader på sau i region 8.

De fleste reinbeitedistriktene i Norge har kalvingsområder som i liten grad har tilstedeværelse av brunbjørn, og det påvises kun noen få tamrein drept eller skadet av brunbjørn hvert år. Likevel har forskningsprosjekt vist at brunbjørnpredasjon på reinkalv i kalvingsperioden kan være veldig vanskelig å påvise. Dette har i økt grad blitt tatt hensyn til i

skjønnsvurderingen i erstatningsutmålingen, og antall tamrein erstattet til brunbjørn har økt de siste årene. I region 5 ble det i reindriftsåret 2023/2024 erstattet 61 tamrein som tapt til bjørn. I region 7 ble det i reindriftsåret 2023/2024 erstattet 17 tamrein som tapt til bjørn. I region 8 ble det i reindriftsåret 2023/2024 erstattet 234 tamrein som tapt til bjørn. Tall fra reindriftsåret 2024/2025 viser at det er påvist 6 bjørneskader på tamrein i region 5 og 4 bjørneskader på tamrein i region 8.

Departementet viser til skadehistorikken, at det er påvist skader på sau og tamrein inneværende år og legger til grunn at det er sannsynlighet for at det også kan oppstå ytterligere skader av et visst omfang og en viss alvorlighetsgrad på beitedyr i inneværende år i region 3, 5, 7 og 8. Departementet finner at vilkåret i nml. § 18 første ledd bokstav b om å avverge skade er oppfylt.

Vilkåret om at uttaket ikke må true bestandens overlevelse

Det følger av nml. § 18 andre ledd at vedtak etter bestemmelsens første ledd bokstav a til f bare kan treffes hvis uttaket ikke truer bestandens overlevelse. Vilkåret må vurderes konkret i den enkelte sak, og terskelen kan tenkes å variere avhengig av blant annet fellingsgrunnlaget og kunnskapsgrunnlaget, jf. HR-2021-662-A. Eventuell usikkerhet om den fremtidige utviklingen av en bestand har betydning i vurderingen, og det ligger en viss margin i begrepet «truer» bestandens overlevelse, jf. HR-2021-662-A.

Departementet viser til Miljødirektoratets redegjørelse for bestandssituasjonen i den faglige tilrådingen. Miljødirektoratets vurdering er at den totale kvoten for lisensfelling av brunbjørn vedtatt av de regionale rovviltnevnene for sesongen 2025, ikke vil true bestandens overlevelse. Departementet legger denne vurderingen til grunn, og finner at vilkåret om at uttaket ikke må true bestandens overlevelse er oppfylt for kvotene som er vedtatt av rovviltnevnene for region 3, 5, 7 og 8, jf. nml. § 18 andre ledd. Dette under forutsetning av at bjørnebinner med unge(-r) samt hennes unge(-r), er unntatt fra tillatelsen.

Vilkåret om at formålet ikke kan nås på en annen tilfredsstillende måte

Det er i tillegg et vilkår at formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte, jf. nml. § 18 andre ledd. I vurderingen av vilkåret vil prinsippet om geografisk differensiert forvaltning veie tungt. Av rovviltforliket 2011 (Stortingets vedtak 687 i behandlingen av dokument 8:163 S (2010-2011)) framgår det at soneinndelingen må forvaltes tydelig. Dette innebærer at beitenæring skal tilpasses rovvilt i de områder der rovvilt har prioritet, mens det i prioriterte beiteområder skal være lav terskel for å tillate uttak av rovdyr som gjør skade på beitedyr.

De aktuelle vedtakene som vurderes i denne saken gjelder utelukkende kvoter for lisensfelling av bjørn i beiteprioriterte områder, og departementet mener det ut fra føringene i rovviltpolitikken ikke foreligger andre tilfredsstillende løsninger enn å vedta kvote for lisensfelling av bjørn, jf. nml. § 18 andre ledd.

Øvrige anførsler

Om vedtaksmyndighet

ARV anfører at rovviltnemndene ikke har vedtaksmyndighet på bjørn.

Utgangspunktet etter rovviltforskriften § 7 er at rovviltnemndene har vedtaksmyndighet for kvote for blant lisensfelling når bestanden av den enkelte art ligger over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for regionen. I kommentarene til bestemmelsen er det utdypet at «I de tilfeller der de nasjonale bestandsmålene i regionen ikke er nådd har ikke rovviltnemnden myndighet til å fatte vedtak om kvote for felling og jakt.» Dette innebærer at rovviltnemnden har vedtaksmyndighet der bestandsmålet er nådd, det vil si både der bestanden ligger på og over bestandsmålet. Denne forståelsen av rovviltforskriften § 7 er lagt til grunn for forvaltningens praksis. Videre har rovviltnemndene vedtaksmyndighet for bjørn når det er 10 ynglinger eller mer av bjørn i Norge. Dette bygger på rovviltforliket av 2011 punkt 2.1.3. Det følger samtidig av rovviltforliket av 2011 punkt 2.1.3 tredje avsnitt at Klima- og miljødepartementet skal gi retningslinjer til de regionale rovviltnemndene der bestandsmålene ikke er nådd. Slike retningslinjer ble gitt i brev fra departementene til rovviltnemndene 19. mai 2023.

Ifølge de offisielle rapportene fra Nasjonalt overvåkingsprogram er det for 2024 estimert 11,4 ynglinger på landsbasis. Det følger av dette at rovviltnemndene i alle forvaltningsregioner har myndighet til å fatte vedtak om kvote for lisensfelling av brunbjørn for 2025.

Om lisensfelling som bestandsregulerende virkemiddel

ARV anfører at lisensfelling skal tjene som et bestandsregulerende virkemiddel, og at dette følgelig ikke er aktuelt for bjørn som ligger under bestandsmålet slik at bjørn reelt bør totalfredes inntil bestandsmålet er nådd. Når det gjelder det nasjonale bestandsmålet for brunbjørn viser departementet til Miljødirektoratets vurderinger om at den samlede vedtatte kvoten for lisensfelling av bjørn ikke vil true bestandens overlevelse. Etter rovviltforliket 2011 skal dessuten soneforvaltningen praktiseres tydelig. Oppbygging av bjørnebestanden bør primært skje i de regioner som har mål om etablering av bjørn og i de områder rovviltnemndene har prioritert til bjørn. De aktuelle vedtakene gjelder utelukkende kvoter for lisensfelling av bjørn i beiteprioriterte områder, og anses som i tråd med det nasjonale bestandsmålet Stortinget har vedtatt.

Departementet viser for øvrig til våre samlede vurderinger i hver enkelt regionunder.

Om føre-var-prinsippet

NOAH og FVR mener føre-var-prinsippet bør komme til anvendelse i saken fordi det foreligger risiko for alvorlig og irreversibel skade på naturmangfoldet, og fordi vedtaket ikke viser til noen tidsramme for å bringe bjørn ut av statusen som sterkt truet. Departementet viser i denne forbindelse til Miljødirektoratets vurderinger om at vedtaket ikke vil true bjørnebestandens overlevelse. Departementet vurderer som nevnt over at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger avgjørelsen kan ha for naturmiljøet. Til bjørnens

status på Norsk rødliste for arter vil departementet vise til at dette er en direkte konsekvens av det nasjonale bestandsmålet Stortinget har vedtatt og føringene i rovviltpolitikken om at rovviltbestandene skal forvaltes så nær bestandsmålene som mulig.

Om Bernkonvensjonen artikkel 2 og 9

Når det gjelder Bernkonvensjonens bestemmelser viser departementet til beskrivelsen over om at nml. § 18 er utformet med sikte på å gjennomføre Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 1, jf. lovens forarbeider (Ot.prp. nr. 52 (2008-2009)). Bernkonvensjonen artikkel 2 oppstiller visse forpliktelser til å treffe nødvendige tiltak for å opprettholde ("maintain") eller tilpasse ("adapt") bestandene av vill flora og fauna til et nivå som blant annet skal svare til økologiske, vitenskapelige og kulturelle krav. Høyesterett har lagt til grunn at Norge er folkerettslig bundet til å sikre ulvens overlevelse i norsk natur, med henvisning til konvensjonens artikkel 2 jf. HR-2021-662-A avsnitt 67-69. Tilsvarende forpliktelse gjelder for brunbjørn.

I HR-2021-662-A avsnitt 71, fant Høyesterett det klart at Norge ikke bryter forpliktelsen «så lenge den norske delbestanden er så stor at dette bestandsmålet nås». For brunbjørn er imidlertid ikke det nasjonale bestandsmålet nådd, uten at departementet kan se at dette utelukker at forpliktelsen er oppfylt. Etter departementets vurdering kan ikke Høyesteretts uttalelse fortolkes motsetningsvis, slik at forpliktelsen brytes dersom bestandsmålet for en art ikke er nådd. Vi viser særlig til at bestemmelsens ordlyd ikke spesifikt angir et bestemt nivå eller andel den enkelte stat skal ivareta.

Når det gjelder brunbjørn, viser departementet til Miljødirektoratets redegjørelse for bestandssituasjonen nasjonalt og regionalt. I brev 19. mai 2023 til rovviltmyndene understreket departementet at «*Av hensynet til bjørnebestanden og muligheten for å nå det regionale bestandsmålet, bør nemndene ved vedtak om betinget skadefelling og lisensfelling være forsiktig når det gjelder uttak av binner i regioner der man er under bestandsmålet, også utenfor forvaltningsområdet for bjørn*». Etter departementets syn ivaretas dette med det nærmere angitte vilkåret som er stilt i avgjørelsen her. Departementet finner på denne bakgrunn at vedtaket ikke er i strid med Bernkonvensjonens artikkel 2 og 9.

Om naturavtalen (Kunming-Montreal rammeverket)

NOAH har anført at vedtaket strider mot mål 4 i Naturavtalen, som særlig omhandler trusler mot truede arter. For å følge opp den globale naturavtalen, inkludert mål 4, har regjeringen lagt frem en stortingsmelding med en ny nasjonal handlingsplan for natur. Departementet viser videre til at vedtak om lisensfelling, som alle vedtak om uttak av rovvilt, skal skje innenfor rammene av blant annet Bernkonvensjonen, naturmangfoldloven og Stortingets føringer for rovviltforvaltningen. Departementet kan på denne bakgrunn ikke se at rammeverkets overordnede målsetninger, kan tillegges særlig betydning i denne saken.

Om Grunnloven § 112

Av dom i Høyesterett (HR-2021-662-A), som gjaldt tre vedtak om felling av ulv, står følgende vurdering om Grunnloven § 112:

«Grunnloven § 112 verner miljøet og gir rett til «en natur der produksjonsevne og mangfold bevares». Jeg kan ikke se at naturmangfoldloven § 18 er i strid med Grunnloven § 112, noe partene heller ikke har anført. Slik naturmangfoldloven og rovviltforskriften er utformet, kan jeg heller ikke se at § 112 får nevneverdig betydning som tolkningsfaktor i saken her.»

Departementet har i denne saken kommet til at vilkårene i nml. § 18 er oppfylt, og kan på denne bakgrunn ikke se at vedtaket er i strid med Grunnloven § 112.

Samlet vurdering

Departementet har over redegjort for den faktiske situasjonen og vurdert de rettslige vilkårene, og har kommet til at vilkårene for å åpne for en kvote for lisensfelling av brunbjørn i region 3, 5, 7 og 8 er oppfylt. Det gjenstående spørsmålet er om det etter en skjønnsmessig vurdering skal gis slik kvote.

Region 3 og 5

Departementet viser til Miljødirektoratets vurdering om at lisensfelling vil være hensiktsmessig i region 5, gitt at bestanden her er over det regionale bestandsmålet. Region 3 har ikke mål om yngling av bjørn. Departementet viser til Miljødirektoratets vurdering om at en lisensfellingskvote i region 3 kan være hensiktsmessig for å begrense innvandring og skade fra bjørn fra region 5. Miljødirektoratet vurderer at kvotene for region 3 og 5 ikke vil være til hinder for å kunne nå de regionale bestandsmålene i regionene neste år.

Direktoratet viser samtidig til sin faglige vurdering av kvoter for betinget skadefelling brunbjørn i Norge 2025/2026 datert 29. juli 2025, og vurderingen der om at den totale skadefellingskvoten var satt høyt og at en effektivering av totalkvoten vil kunne gi en negativ påvirkning på mulighetene for å oppnå det nasjonale bestandsmålet og økt vekst i bestanden i regioner som ligger under bestandsmål. Direktoratet understreker at dette ligger fast. I direktoratets vurdering av skadefellingskvotene har direktoratet presisert betydningen av å ivareta binner. Departementet viser til at rovviltnemndene har unntatt bjørnebinner med unge(-r) samt hennes unge(-r) fra kvotene i region 3 og 5.

På bakgrunn av dette opprettholder departementet kvotene for lisensfelling av bjørn i region 3 og 5 i 2025/2026.

Departementet bemerker at lisensfellingskvoten for region 5 allerede er belastet med 5 bjørner, hvorav 1 binne (per 28. juli 2025). I praksis gjenstår derfor bare 1 bjørn på lisensfellingskvoten for region 5 i 2025/2026.

Departementet presiserer at eventuelle uttak av bjørn ved skadefelling og annen irregulær avgang etter tidspunktet for nemndenes vedtak trekkes fra lisensfellingskvotene.

Region 7 og 8

Departementet viser til Miljødirektoratets vurdering om at det er vanskelig å se at det er grunnlag for lisensfelling av bjørn i region 7 og 8, med bakgrunn i brunbjørnens bestandsstatus og den begrensede utviklingen i bestanden de siste årene samt kjent avgang av brunbjørn. Direktoratet mener at eventuelle uttak av bjørn i region 7 og 8 bør gjøres ved skadefelling. Lisensfelling er et virkemiddel for å begrense tilvekst eller utbredelsen av en bestand, samt å begrense skader forvoldt av rovviltartene. Så lenge bestanden i den enkelte region er under det regionale bestandsmålet, skal det derfor være en restriktiv bruk av virkemiddelet lisensfelling, jf. brev fra departementet 19. mai 2023.

For region 7 ble det vedtatt kvote for lisensfelling av en hannbjørn i et nærmere avgrenset område i regionen. Direktoratet påpeker at det ikke kan settes krav til lisensjegeren om å skille mellom hann- og hunnbjørner i den praktiske jakten, og at dette medfører at det minimum må åpnes for at det kan felles ett hunndyr dersom det skal åpnes for lisensfelling. Det er følgelig slik rovviltnemnda har satt kvoten for Nordland, som gjelder kun hanndyr – ikke egentlig åpnet for lisensfelling av bjørn i Nordland i 2025. Videre kan direktoratet heller ikke se at den bjørnebestanden som er registrert i Nordland de senere årene, tilsier at det bør åpnes for lisensfelling av bjørn i regionen i 2025. Det er mål om et årlig kull av bjørn i regionen, noe en ikke oppnår med null beregnede kull per 2024. Miljødirektoratet anbefaler derfor at det ikke åpnes for lisensfelling av bjørn i region 7.

Departementet er enig i Miljødirektoratets vurdering av at den bjørnebestanden som de senere årene er registrert i region 7, ikke tilsier at det bør åpnes for lisensfelling av bjørn i regionen i 2025.

I region 8 er det et mål om 6 årlige kull av bjørn. I 2024 var antall beregnede kull 3,3. Også for region 8 er departementet enig i Miljødirektoratets vurdering av at den bjørnebestanden som de senere årene er registrert i region 8, ikke tilsier at det bør åpnes for lisensfelling av bjørn i regionen i 2025.

På bakgrunn av dette endrer departementet kvotene for lisensfelling av bjørn i region 7 og 8 slik at det ikke åpnes for lisensfelling i sesongen 2025/2026.

Når det gjelder definisjonen av «binne» presiserer departementet at «binne» forstås synonymt med hunnbjørn.

Departementets konklusjon

Klima- og miljødepartementet opprettholder rovviltnemndene i region 3 og 5 sine vedtak om kvoter på henholdsvis 4 og 6 dyr for lisensfelling av brunbjørn i perioden 21. august - 15. oktober 2025. Bjørnebiner med unge(-r) samt hennes unge(-r) er unntatt fra kvotene, slik nemndene selv har vedtatt.

I avgjørelsen har departementet lagt vekt på historikk og potensial for skade fra bjørn i region 3, 5, 7 og 8. Det foreligger et potensial for skader på beitedyr som oppfyller vilkåret i

naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav b, og det er ikke andre tilfredsstillende løsninger enn uttak gjennom lisensfelling. Vi finner samtidig at de vedtatte kvotene ikke truer bestandens overlevelse.

I region 7 er det regionale bestandsmålet for bjørn 1 årlig yngling av bjørn, noe en er langt fra å oppnå med null beregnede kull per 2024. I region 8 er det et mål om 6 årlige kull av bjørn. I 2024 var antall beregnede kull 3,3. Departementets vurdering er at den bjørnebestanden som de senere årene er registrert i region 7 og 8, ikke tilsier at det bør åpnes for lisensfelling av bjørn i regionen i 2025.

Departementet omgjør, i tråd med Miljødirektoratets tilråding, rovviltnemndenes vedtak om kvote for lisensfelling av brunbjørn for region 7 og 8 slik at det ikke åpnes for lisensfelling i perioden 2025/2026.

Klagene for region 3 og 5 er ikke tatt til følge. For region 7 og 8 er klagene tatt til følge.

Med hilsen

Torbjørn Lange (e.f.)
avdelingsdirektør

Frid Festø
førstekonsulent

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi
Miljødirektoratet
Rovviltnemnda i region 5
Statsforvalteren i Innlandet

Adresseliste

Aktivt Rovdyrvern	Postboks 23	1641	RÅDE
Foreningen Våre Rovdyr	Postboks 195	2151	ÅRNES
NOAH - for dyrs rettigheter			
Statsforvalteren i Innlandet	Postboks 987	2604	LILLEHAMMER